

Müdahale süreci işliyor

HASAN BÜLENT
KAHRAMAN

Türkiye, tarihinin hiçbir döneminde merkez dışında bir odak tarafından belirlenmedi. Merkezin bunca etkin olduğu bir düzlemde merkezkaç

güçlerin nereye etkidikleri başlı başına bir sorudur. Eğer önümüzdeki kısa erimde bir seçim yaşanacaksa bu sorunun yanıtı yaşamsal bir önem taşımaktadır.

1980'li yılların Türkiye'si, kimi toplumbilimcilerin de saptadığı üzere merkezden çevreye doğru bir açılım göstermekteydi. Bu açılımın iki dayanağından birisi devlet olgusunun mümkün olduğunca askıya alınmasıydı. Siyasal düzlemde ortadan kaldırılamayacak bu kitle ancak ekonomik kökenli arayışlarla temellendirilebiliyordu.

`Homoeconomicus'un onca önem kazanması bundandı.

İkinci olgu uzlaşma idi. Dört eğilimin birleştirilmesi, apolitik bir dönemin mantığını yansıttığı kadar devletle ilgili bir anlam da taşıyordu. Uzlaştırılmak istenen aslında merkez dışı güçlerle devletti. Bir başka deyişle, 1980'li yılların yükselttiği uzlaşma kavramı da arayışı da girişimi de toplumsal katmanlar arasındaki bir etkileşimi değil devletin `gazabından' çevreyi korumayı ifade ediyordu. Fakat, bu kez sorun, `çevre'nin ne olduğuydu.

ANAP dönemlerinde çevre hiçbir zaman taşra anlamına gelmemiştir. Çevre, büyük sermaye ve kentsel mahiyetini korumuştur. Taşra anlamındaki çevre o dönemde boşlukta kalmış, bir süre DYP'yi beklemiştir.

DYP'nin beklenmesi kelimenin gerçek anlamıyla `nostaljik' bir tavır ifade eder. Nitekim, Demirel'in 1991'de başbakan olduktan sonra yaptıklarından çok yapamadıkları çevrenin daha fazla sözcüsü olamayacağını ortaya koyuyordu. Çevre, yeni bir atılım için yeni bir ideoloji ve program gereksiniyordu.

Bu boşluk RP'nin etkinleşmesindeki en büyük amildir. Taşra sermayesinin sesi, 1980 sonrasında yalnızca ekonomik olarak değil ideoloji olarak da RP tarafından yükseltilmiştir. Bu nedenle 1991 seçimleri aslında DYP - ANAP arasında değil, RP - DYP arasında geçmiştir. RP'nin çevreye ekonomik - ideolojik eklemlenmesi bu gelişmeyi göremeyen DYP'yi eritmiş, dahası, DYP'nin iktidar olmak suretiyle güç yitimini durdurma planı taşrada kalan desteğini de yok etmiştir. Erez üstünden gelişen TOBB muhalefeti bu gelişmenin bir sonucudur.

Gerçekten de RP, bu yönden bakıldığı zaman ikili bir yapı göstermektedir. Bir yandan, taşra sermayesinden büyük sermayeye evrilen odakların mümessilliğini üstlenmekte, bunu İslami sermaye kavramıyla somutlaştırmakta, öte yandan da ilk kez merkeze karşı ideolojik bir tavır alabilmektedir. Gerçi, RP'nin de bir merkez partisi olduğu yazılıp söylenmiştir ama onlar başa açılımları olan yorumlardır. RP'nin kendi indinde de toplumsal görünümde de `esbab -ı mucibesi' budur: Yeni bir ideolojinin sözcülüğünü yapmak!

Bu çerçeve, ilginç yeni bireşimler doğurmaya adaydır. İlk tartışma DYP açısından yapılmalıdır. Bir seçim döneminde taşranın kimi destekleyeceği belirsizdir ama bu herhalde DYP olmayacaktır. Bu koşullarda DYP'nin RP'yle bir `ittihad'a gitmesi muhtemeldir.

İkincisi, ANAP'ın durumudur. Bu parti de kimi temsil ettiğini gerek ekonomik gerekse ideolojik yönlerden berraklaştırmamıştır. Şeriat, sekiz yıllık eğitim gibi konularda tedirgin bir siyaset izlemiştir. Dolayısıyla ANAP, sürekli kaygan bir zeminde daha çok taşraya dönük, gitgide eski AP'nin ve DYP'nin yerini almaya çalışan bir parti kimliği kazanacaktır.

Nihayet üçüncü olgu, büyük sermayenin, kentlerin konumudur. Belli ki, o çevrelerin yeni dayanağı CHP'dir. CHP, `konvansiyonel' söylemi, merkezde direnen tavrıyla kentlerin temsilcisi olacaktır.

Böyle bir tablo, önümüzdeki dönemde siyasal temsilin Türkiye'nin çok klasikleşmiş yapısı içinde cereyan edeceğini göstermektedir. Türkiye, yeniden taşrayla merkez arasında gerilecek, iki kutuplu bir eksene oturacak, çatışma siyasetine geri dönecektir. Üstelik bu kez taşra merkezi ürkütmeden değil onu korkutmuş olarak yer alacaktır siyasal zeminde. Böyle bir durumda merkezin taşraya ne kadar müsamaha göstereceği doğrusu yanıtlanması zor bir sorudur.

Uzlaşma kavramına gereksinim duyulduğu bir döneme asıl şimdi girilmektedir ki bunun daha açık anlamı, alınmaya çalışılan ve gerçekleşirse RP'yi güçlendireceği açık olan gerçekleri ise seçim kararının bu koşullar altında bir merkez müdahalesini durdurmaya yetmeyeceği, tersine onu hızlandıracağıdır.